

Litteratur

DICK HICHENS-BERGSTRÖM:

Rothschildporträtt av president Pompidou

Att man i en memoar av den franske bank- och finansmannen Guy de Rothschild möter en myckenhet av glans och glitter, och därtill riktigt guld som glimmar, är inte förvånande. Rothschilds 1983 utgivna minnen kallade "Contre bonne fortune..." (ett svåröversatt ord som går tillbaka till ordstävets "contre mauvaise fortune - bon coeur") har under ett långt halvår stått högst på den franska best-sellerlistan. Det gör boken, som på svenska skulle kunna kallas "Mot alla odds", till stor del därför att den utgör ett stycke samtidshistoria berörande bl a den 1974 framlidne presidenten Georges Pompidou.

Men skildringen täcker bortåt ett århundrade - fram till den nuvarande franska socialistregeringens nationalisering av Rothschildbanken 1981. Dessförinnan berättar Rothschild om livet på familjesslottet Ferrières utanför Paris, där under årens lopp två kejsare och otaliga Napoleon- och Bourbonättlingar hörde till weekend- och jaktgästerna. Dit vallfärdade de alla: Frankrikes politiska förgrundsfigurer och andra aspiranter på familjen Rothschilds nåd och nådevedermålen.

Det andra världskriget kom att ändra på allt detta. Att vara såväl kapitalist som jude innebar att angripas av vänstern på grund av sina pengar och av den yttersta högern på grund av sitt blod, det fick Guy de Rothschild märka. Som jude blev han under Pétainregimen utsatt för sådana personliga risker att han via Spanien och Portugal nödgades fly till USA. Märkligt nog, berättar Rothschild, mötte han, när han före den allierade invasionen av Normandie 1944 kom till London, och fick en befattning vid det allierade högkvarteret, också i kretsen kring general de Gaulle antisemitiska stämningar.

Rothschild fick vara med om Frankrikes befrielse, vilket för honom innebar att nära nog från början bygga upp det under Pétainregimen raserade finansimperiet. Han var ju Arvtagaren. Att han efter krigsåren lyckades så väl i denna uppgift hade att göra med valet av skickliga medarbetare. Där kommer Georges Pompidou in i bilden. En vän till Rothschild hade råkat den fd universitetsläraren Pompidou, som då övergått till en blygsam statstjänst, och fann att baron de Rothschild borde "inspektera" honom. Så sked-

de, till en början med vissa reservationer. Men efter kort tid utsågs Pompidou 1953 till chef för ett Rothschildföretag som då var på fallrepet (det sysslade med kompensationsaffärer). Det gick inte länge innan Pompidou lärt sig det mesta om den finansiella och kommersiella hanteringen och rodde upp sitt företag till en väl fungerande del av Rothschildimperiet. Att Pompidou redan då hade en sittplats i närheten av general de Gaulle gjorde honom kanske också för Rothschild intressantare än flertalet bankanställda.

Därmed öppnades dörrarna till den centrala bankledningen i Paris i "Messieurs de Rothschild Frères". Samtidigt härmed uppehöll Pompidou diskreta men alltmer effektiva politiska relationer med general de Gaulle. Då var de Gaulle ännu, fram till 1958, stadd på sin politiska ökenvandring under den nedgångna fjärde franska republikens tid.

Georges Pompidou fick som bekant med åren stort format, först som premiärminister under de Gaulle och senare, 1969-74, som den femte franska republikens andra president. Rothschild beskriver honom från åren i bankens tjänst som en man med osedvanligt bondförstånd och också - det ena utesluter förvisso inte det andra - utrustad med en intuition som vägledde honom mellan det möjliga och det omöjliga, allt - får läsaren hoppas - till avsevärd fördel för det pekuniärt intressanta bankliv i vilket Frankrikes blivande president nästan av en slump blivit indragen. Att Pompidou kom från Auvergne, det man kallat Frankrikes Småland, är något som ingår i bilden av denne strävsamma person.

Mitt i allt detta skrev Pompidou djupsinniga och lärda böcker om Taine och Malraux och utgav en antologi om fransk lyrik. Vid sitt officiella besök i Stockholm 1964, i egenkap av premiärminister, överlämnade han med stillsam vänlighet boken till några av sina svenska värdar. Man inregistrerade som uttryck för familjen Pompidous intresse för de sköna konsterna att den konstnerande vackra Juliette Greco liksom Françoise Sagan (mera osynlig), befann sig i resällskapet.

Före Algerietkrisen 1958 fungerade Pompidou som kabinettschef i de Gaulles "skuggkabinett", för att använda en brittisk term.

Ännu åren 1958–62 bibehöll Pompidou sin chefsbefattning i banken till dess kallelsen 1962 kom från Elyséepalatset att de Gaulle ville ha honom till premiärminister efter Michel Debré, en av den nuvarande franska konstitutionens och den gaullistiska lärans fäder, för att inte säga överstepräster. Vid den tidpunkten avslutades begripligt nog Pompidous befattning i Rothschildbanken, även om vänskapsbanden med familjen Rothschild bestod, möjligen med några grader av ökad distans till följd av Pompidous ställning som regeringschef och, senare, statschef.

Majrevolten 1968 blev, och utgör som bekant alltså, ett minnesmärke över dem som då var unga men inte alltid lika lovande som de var högljudda. I Frankrikes politiska liv kom den att på ett avgörande sätt störa relationerna mellan general de Gaulle och Georges Pompidou. Den ledde också, indirekt, till att Pompidou blev Frankrikes president efter de Gaulle.

Denna månad i Paris 1968 har Gunnar Hägglöf, som då var ambassadör i Frankrike, initierat och engagerat, skildrat i sin memoar "Minnen inför Framtiden".

Rotschild hävdar i sin bok att det var då som Pompidou visade sin rätta styrka, "sa force tranquille", och med sin "nästan kvinnliga" intuition visade sig förmå styra utvecklingen.

Situationen i Paris kan beskrivas på olika sätt, beroende på var eftervärlden vill lägga accenten. Men en någorlunda objektiv skildring utvisar hur det som började som en utbildnings- och undervisningskris vid framför allt universiteten i Paris och Lyon, de sista dagarna av maj urartade till försök till destabilisering av det franska samhället med krafter – extremvänster och yrkesterrorister – som politiskt utnyttjade de utopiska ideal som var en del av ungdomsrevolten 1968. När Pompidou den 11 maj återvände till Paris efter ett statsbesök i Afghanistan var Sorbonneuniversitetet stängt på de Gaulles order; en gammal militär hade väl inte så mycket sinne för ungdomsrevoltörer. Pompidous första åtgärd efter återkomsten blev därför att öppna universiteten för att undvika direkta strider mellan studenterna och ordningsmakten. Det medförde en avspänning i den oroliga och

oroande situationen, som dock inte blev långvarig.

Man började nu befara en inrikespolitisk tillspetsning som kunde bli lika allvarlig som Algerietkrisen 1958, den som på sin tid fört de Gaulle till makten. Och slagorden och flaggorna med Maos, Lenins och Stalins namn – till och med salig Dantons – talade ju för övrigt sitt tydliga språk. Landskapet i Paris var dovt av fruktan. Gatubarrikader, sönderbrända bilar, tårgas och stenkastning präglade hela den västra Seinestranden.

Då inträffade en av de bisarraste episoderna i den nuvarande franska republikens historia: general de Gaulle gav sig i väg till (i början) okänd ort utan att ens underätta sin premiärminister Pompidou härom.

Dagen var den 29 maj 1968.

Generalen hade medförande sin hustru och son, numera amiralen Philippe de Gaulle, i helikopter begivit sig till det franska högkvarteret i Baden-Baden, där hans gamle vän och vapenbroder general Massu var överbefälhavare. Det var uppenbart att de Gaulle under det hårda trycket av händelserna i Paris känt sig djupt skakad och sagt sig att hans "kontrakt" med det franska folket var på upphällningen. Massu förmådde honom att återvända efter bara några timmar i Västtyskland.

Men den omedelbara politiska effekten hade inte uteblivit. Generalens ögonblick av svaghet – "une défaillance", i hans egna ord – hade under loppet av en dag kommit Pompidou att framstå som den man som höll det franska statsrodret i stadig hand. Det är rimligt att Rothschild i sin memoar framhäver sin forna medarbetares viktiga insats dessa dagar. Inte ens Pompidous politiska motståndare, däribland den nuvarande presidenten Mitterrand (som mitt i krisen 1968 skymtade en socialistisk morgonrodnad), bestrider numera den stabiliserande roll Pompidou kom att spela. Över huvud har under de två sista åren Pompidous aktier i Frankrike gått upp på åsiktsbörsen. Man citerar ett tankvärt ord av honom, som övertygad europeé: "Den första renässansen var europeisk. Den nya bör bli det också. I vart fall måste Europa härvidlag söka spela en ledande roll för att eliminera förstörda strukturer, oacceptabla orättvisor

och förlegade tänkesätt".

Men händelserna i maj 1968, som utvisade Pompidous styrka, hade samtidigt en avigsida. Han hade till följd av generalens försvinnande fått ett för stort format i franska ögon för att en fortsatt samexistens med de Gaulle skulle vara möjlig. Rothschild använder här uttrycket att, som det franska presidentstyret är konstruerat, det faktum att en premiärminister sitter för säkert i sadeln bara kan sluta med att skapa en "dualité néfaste". Pompidou insåg tidigt detta och begärde sitt avsked, vilket "motvilligt" beviljades.

Dock för att återkomma som de Gaulles efterträdare såsom Frankrikes president 1969.

Sedan Rothschilds memoarer kom ut har, senare under 1983, general Massus anteckningar publicerats, liksom Pompidous postumt utgivna minnen om majdramat 1968. De heter "Pour rétablir une vérité" (förlaget Flammarion) – fritt översatt "Sanningen att säga" – och har ett utomordentligt stort läsvärde, inte bara politiskt; Pompidou var ju en högst litterat person. Detta är nu inte så komprometterande i Frankrike som slikt ibland uppfattas vara i Sverige, där politikerna skall hålla sig till sitt och skrivande personer till sitt, låt vara att vi har begåvade undantag – ingen nämnd och ingen glömd.

Rothschilds minnen från ett 75-årigt liv har som tyngdpunkt avsnitten om president Pompidou. Kanske blir det ibland litet för mycket av ett vänporträtt. Någon gång skulle läsaren önska sig en smula större respektlöshet, liknande den som förre ärkebiskopen av Paris, kardinal Marty lade i dagen när han nyligen tillät sig kalla den ständigt kringresande påven Johannes Paulus II för "guds sportsman".

För den som vill uppleva Svensk Damtidning på aller högsta nivå är Rothschilds bok

en guldgruva. Man kan dock inte tro att det är samma person som skildrar sin senaste hustrus sällskapliga bedrifter på Longchamps och andra kapploppningsbanor, som den man som i maj 1940, under den hårda tyska beskjutningen i norra Frankrike, räddade livet på den kommunistiske diktaren Louis Aragon. Det har Aragon berättat själv.

Premiärminister Pompidou gjorde i juli 1964 ett officiellt besök i Sverige. Det var egentligen ett svarsbesök på det besök kung Gustaf VI Adolf året innan avlagt i Paris. Statsminister Erlander var oerhört intresserad av det franska besöket, då den svenska regeringen hoppades på nyttiga samtal med fransmännen vad avsåg Sveriges eventuella roll i Europamarknaden. Vi som tjänstgjorde i UD på den tiden, jag var då själv chef för politiska avdelningen, gjorde vårt bästa för att allt skulle utfalla så hyggligt som möjligt.

Både Pompidou och hans fru Claude hade hört talas om att den svenska sommaren skulle vara så underbar. Men så kom den dag i juli, då vi på Pompidous önskan, skulle bese den svenska skärgården och en måltid i Sandhamn hade anordnats. Det förväntade solskenet uteblev, i stället utbröt ett ihärdigt kallt regn. Utflykter i arkipelagen inställdes, brator tändes. Det var frysande kallt i åskvädret. Man kunde se att både Tage Erlander och Torsten Nilsson var en smula olyckliga.

Då kom vår dåvarande ambassadör i Paris, Ragnar Kumlin fram till mig och sade att "vi kan i det här vädret omöjligt börja med ost-sufflé och sherry. Du får se till att vi får sill, öl och brännvin omedelbart." Det fick vi också.

Till det följde "Hej, tomtegubbar slå i glaset", något jag aldrig varit med om med en fransk premiärminister vare sig förr eller senare. Möjligen insåg då de franska gästerna vilket exotiskt land de besökte.